

2025-07-24
S2025/01364**Socialdepartementet**Socialstyrelsen
106 30 StockholmMyndigheten för familjerätt och
föräldraskapsstöd
Box 35
931 21 Skellefteå

Uppdrag att förbättra förutsättningarna att använda effektiva insatser som förebygger kriminalitet hos barn och unga

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) i uppdrag att analysera orsakerna till att socialtjänsten inte i högre utsträckning använder kunskapsbaserade metoder, program och arbetssätt för att motverka normbrytande beteende och återfall i brott hos barn och unga. Myndigheterna ska även analysera orsakerna till att kommuner och regioner inte i högre utsträckning använder kunskapsbaserade metoder, program och arbetssätt inom föräldraskapsstödet. Utifrån analysen ska myndigheterna lämna förslag på konkreta åtgärder för att kommuner och regioner i högre utsträckning ska använda sådana metoder, program och arbetssätt i enlighet med vad som anges under rubriken Närmare om uppdraget. Uppdraget ska samordnas av Socialstyrelsen.

Uppdraget ska utföras i nära samverkan med Brottsförebyggande rådet som sedan 2023 utvecklar behovsanpassade och praktisknära stödinsatser till kommuner, kunskap om effektiva brottsförebyggande åtgärder samt den nationella samordningen i det brottsförebyggande arbetet (Ju2023/00472).

Myndigheterna ska när uppdraget utförs även inhämta kunskap och erfarenheter från Barnombudsmannen, Jämställdhetsmyndigheten, länsstyrelserna, Myndigheten för delaktighet (MFD), Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU), Statens skolverk och andra relevanta myndigheter. Myndigheterna ska även inhämta kunskap och erfarenheter från kommuner och regioner, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), de regionala samverkans- och stödstrukturerna (RSS) och

vid behov även andra relevanta aktörer. Myndigheterna ska också involvera företrädare för professioner inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

Myndigheterna ska löpande informera Regeringskansliet (Socialdepartementet) om hur arbetet med uppdraget fortskrider. Myndigheterna ska senast den 15 maj 2026 lämna en gemensam skriftlig delredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Myndigheterna ska senast den 5 mars 2027 lämna en gemensam skriftlig slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

Redovisningarna av uppdraget ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2025 använda högst 2 000 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2025 uppförda anslaget 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m., anslagsposten 4 Utvecklingsmedel.

För uppdraget får MFoF under 2025 använda högst 1 500 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2025 uppförda anslaget 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m., anslagsposten 11 Utv socialt arbete – del till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

Ärendet

Under senare år har allt fler barn och unga involverats i kriminella nätverk och begått allvarliga brott. Barn och unga med normbrytande beteendemönster är en grupp som löper ökad risk för såväl kriminalitet som psykisk och somatisk ohälsa, skadligt bruk eller beroende och tidig död. Att som barn utsättas för våld eller bevittna våld ökar också risken för kriminalitet och andra problem senare i livet. Att barn och unga samt föräldrar får tillgång till effektiva insatser i ett tidigt skede är avgörande för att förebygga och bryta en negativ utveckling, stärka föräldrars förmåga att påverka barnets moralbildning och därmed förhindra både mänskligt lidande och samhällskostnader. Det kan t.ex. handla om strukturerad familjebehandling, beteende- och färdighetsträning och olika former av föräldraskapsstöd.

I skrivelsen Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet (skr. 2023/24:68) anges att regeringen ska

verka för att det brottsförebyggande arbetet på alla nivåer i så stor utsträckning som möjligt ska utgå från evidens och att kunskap om fungerande metoder fortsätter att utvecklas. Flera rapporter identifierar hinder för kommuner och regioner att kunna tillhandahålla kunskapsbaserade insatser till barn och unga samt till föräldrar, se t.ex. Riksrevisionens rapport Otillräckliga insatser när barn misstänks för grova brott (RiR 2024:9), Statskontorets rapporter Att styra med kunskap – En studie om statlig kunskapsstyrning riktad till kommuner och regioner (2023/41) samt Myndighetsanalys av Socialstyrelsen slutrapport (2025:9), och MFoF:s rapport Genomförande av handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd. Olika lokala förutsättningar, såsom storlek, demografi och resurser, påverkar möjligheterna att tillhandahålla kunskapsbaserade insatser. Det kan t.ex. vara för kostsamt, framför allt för små kommuner, att omsätta dem i verksamheten. När insatser tillhandahålls genom licens från privata aktörer kan det riskera att låsa in kommunerna i dyra kontrakt med de privata aktörer som erbjuder licenserna. Vidare kan en metod eller ett program sakna förvaltare i Sverige, vilket kan innebära både svåra och resurskrävande processer att importera dem från andra länder, anpassa dem till svenska förhållanden och regelverk samt säkerställa att evidensen står sig i den nya kontexten. Vissa förvaltare, såsom kommuner och regioner, kan inte heller ha nationell räckvidd. Därutöver är utbudet av utbildningar för yrkesverksamma i kommuner och regioner i vissa fall otillräckligt. Kommuner framför även att stödet för implementering ofta är otillräckligt. Om stödet för att praktiskt tillämpa kunskap inte är tillräckligt, riskerar effekten bli att kunskapen inte används i verksamheten.

Vidare har flera aktörer påtalat behovet av att se över en nationell förvaltning av insatser till vissa målgrupper. I flera av remissvaren till betänkandet En statlig ordning med brottsförebyggande åtgärder för barn och unga (SOU 2024:30) framförs att det bör utredas om ett statligt ansvar för att tillhandahålla och ge stöd i implementering av vissa insatser bör införas. Länsstyrelserna framför i rapporten Brottsförebyggande föräldraskapsstöd – Återrapportering 1 mars 2025 att det saknas en nationell struktur för spridning och förvaltning av beprövade metoder (Fi2023/02869, Fi2023/02993). MFoF rekommenderar i rapporten Genomförande av handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd regeringen att utreda hur en samlad nationell förvaltning av kunskapsbaserade föräldraskapsstödjande program och metoder bör utformas.

I den nya socialtjänstlagen (2025:400) införs ett krav på att socialtjänstens verksamhet ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Vidare förtydligas att socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka brottslighet samt att nämnden särskilt ska arbeta för och ta initiativ till att förebygga och motverka brottslighet bland barn och unga. Regeringen bedömer att brister i tillgång till kvalitetssäkrade och verkningsfulla metoder, program och arbetssätt samt behov av stöd för implementering på lokal nivå påverkar socialtjänstens förutsättningar att efterleva den nya socialtjänstlagens krav på att verksamheten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Flera åtgärder har vidtagits för att stödet till kommunerna ska stärkas. Socialstyrelsen har bl.a. tillsammans med flera andra myndigheter fått i uppdrag att stödja kommunerna i omställningen till en mer förebyggande, lätt tillgänglig och kunskapsbaserad socialtjänst (S2025/00116). Brå och länsstyrelserna har sedan 2023 i uppdrag att utveckla ett behovsanpassat och praktisknära stöd till kommunerna inom det brottsförebyggande området (Ju2023/00472, Ju2023/00475).

Det är angeläget att alla kommuner och regioner kan erbjuda barn och unga som begår brott eller riskerar att dras in i kriminalitet samt föräldrar träffsäkra insatser som har avsedd effekt. En förutsättning för detta är också att kommuner och regioner använder standardiserade bedömningsinstrument för att sådana insatser ska anpassas utifrån den enskildes riskfaktorer, behov och mottaglighet. För att förbättra förutsättningarna för kommuner och regioner att använda kunskapsbaserade metoder, program och arbetssätt i arbetet med barn och unga i kriminalitet samt föräldrar bör det göras en analys av orsakerna till att kunskapsbaserade metoder, program och arbetssätt inte i högre utsträckning används inom dels socialtjänstens arbete med barn och unga i och i riskzonen för kriminalitet, dels inom föräldraskapsstödet. Det behöver också tas fram konkreta åtgärder för att förbättra förutsättningarna för kommuner och regioner att använda sådana metoder, program och arbetssätt.

Närmare om uppdraget

Socialstyrelsen och MFoF ska gemensamt analysera orsakerna till att socialtjänsten inte i högre utsträckning använder kunskapsbaserade metoder, program och arbetssätt för att motverka normbrytande beteende och återfall i brott hos barn och unga. Myndigheterna ska även analysera orsakerna till

att kommuner och regioner inte i högre utsträckning använder kunskapsbaserade metoder, program och arbetssätt inom föräldraskapsstödet. Socialstyrelsens inhämtade kunskap från myndighetens pågående uppdrag att ge en samlad bild av socialtjänstens tillgång till metoder och arbetssätt som myndigheten kan rekommendera utifrån övergripande mål och insatser enligt den nya socialtjänstlagen (S2025/00116) ska användas i arbetet.

Utifrån analysen ska Socialstyrelsen och MFoF lämna förslag på konkreta åtgärder för att kommuner och regioner i högre utsträckning ska använda kunskapsbaserade metoder, program och arbetssätt inom ovan angivna områden. Socialstyrelsen och MFoF ska bl.a. analysera och ta ställning till om en ordning med nationell förvaltning av metoder, program och arbetssätt är ändamålsenlig utifrån syftet att förebygga kriminalitet hos barn och unga samt utifrån marknadsaspekter. En nationell förvaltning måste även bidra till kunskapsutvecklingen och får inte innebära att kunskapen stagnerar. Förslagen bör utformas med beaktande av befintlig myndighetsstruktur och utifrån lämpliga förvaltningsnivåer.

Socialstyrelsen och MFoF ska även lämna förslag på hur stödet för implementering kan förbättras. Implementeringsstödet bör vara kostnadseffektivt och bedrivas på den eller de förvaltningsnivåer som bäst kan stötta verksamheten. I utformningen av stödet är det viktigt att befintligt stöd beaktas. I uppdraget ska erfarenheterna från uppdrag till Socialstyrelsen att närmare beskriva RSS:ernas förmåga att stödja kommunernas utveckling av en socialtjänst baserad på vetenskap och beprövad erfarenhet beaktas (S2025/00116). Brås och länsstyrelsernas arbete med att utveckla ett behovsanpassat och praktisknära stöd till kommunerna inom det brottsförebyggande området ska även beaktas.

Brister i socialtjänstens tillgång till kvalitetssäkrade och verkningsfulla metoder och arbetssätt samt behov av stöd för implementering på lokal nivå gäller hela socialtjänstens verksamhet, inte endast i arbetet med barn och unga som begår brott eller riskerar att involveras i kriminalitet. Möjligheten att tillämpa myndigheternas förslag på andra delar av socialtjänstens verksamhet ska därför särskilt beaktas. Myndigheterna ska även, vid behov, belysa möjligheter att tillämpa förslagen inom hälso- och sjukvårdens arbete med barn och unga i, eller i riskzon, för kriminalitet. Föräldraskapsstöd tillhandahålls främst inom kommuner och regioner, t.ex. inom mödrahälsovård, barnhälsovård och socialtjänstens öppna verksamhet. Om det finns

frågor inom föräldraskapsstödet där behovet av förvaltning anses som angeläget kan sådana frågor hanteras inom ramen för uppdraget.

Barnombudsmannen har inom ramen för sitt uppdrag att kartlägga och beskriva barns och ungas erfarenheter av våld under uppväxten (S2024/01208) samtalat med barn och unga som är frihetsberövade. I Barnombudsmannens rapport Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem (2025) framkommer att en majoritet av barnen har varit utsatta för våld i nära relation under uppväxten, vilket har orsakat en normalisering av våldet. Barn och unga med neuropsykiatriska eller intellektuella funktionsnedsättningar lever oftare med flera riskfaktorer som kan göra dem särskilt sårbara i förhållande till normbrytande beteende och kriminalitet, se t.ex. MFD:s kartläggning Brottsförebyggande arbete för barn och unga med funktionsnedsättning, 2025:7. Normbrytande beteende och att begå brott är vanligare bland pojkar än bland flickor och det vetenskapliga stödet för insatser kan vara mer osäkert när det gäller flickor, jfr SBU:s rapport nr 308, Insatser i öppenvård för att förebygga ungdomars återfall i brott: en systematisk översikt och utvärdering av ekonomiska, sociala och etiska aspekter. Arbetet ska därför genomsyras av ett barnrätts-, funktionshinders- och jämställdhetsperspektiv.

I uppdraget ingår att göra relevanta jämförelser med övriga nordiska länder samt även andra internationella jämförelser för de fall sådana anses befogade.

Regeringen beräknar att 5 000 000 kronor kommer att avsättas för uppdraget för 2026 och 1 000 000 kronor för 2027, under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det aktuella anslaget.

På regeringens vägnar

Camilla Waltersson Grönvall

Johanna Strindlöv

Kopia till

Justitiedepartementet/Krim, L6
Socialdepartementet/HC, SAM, SL
Finansdepartementet/BA, K, OU, SFÖ
Utbildningsdepartementet/S
Klimat- och näringslivsdepartementet/NIM
Arbetsmarknadsdepartementet/JÄM
riksdagens socialutskott
Barnombudsmannen
Brottsförebyggande rådet
Jämställdhetsmyndigheten
Länsstyrelserna
Myndigheten för delaktighet
Statens beredning för medicinsk och social utvärdering
Statens skolverk
Sveriges Kommuner och Regioner